

Rzepiński, Witold

Doradztwo rolnicze wobec nowych zadań

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 12, 323-329

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Doradztwo rolnicze wobec nowych zadań

Zadania jakie realizuje doradztwo rolnicze wynikają z oczekiwań mieszkańców wsi oraz polityki rolnej jaką kieruje Rząd. Strefa jego oddziaływania znacznie się zwiększa, bowiem nie ogranicza się tylko do producentów rolnych. W kręgu zainteresowań doradztwa jest cała społeczność obszarów wiejskich. Zatem, można już dzisiaj mówić o doradztwie dla wsi i rolnictwa. Nowoczesna i sprawna organizacja doradcza powinna elastycznie reagować na problemy mieszkańców obszarów wiejskich.

Polskie rolnictwo znajduje się w trakcie modernizacji i restrukturyzacji, której celem jest jego dostosowanie do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz zbliżającej się integracji z Unią Europejską. W stymulowaniu tych procesów, jak również rozwiązywaniu powstających problemów zaangażowane jest państwowe doradztwo rolnicze.

Ośrodki Doradztwa Rolniczego w odpowiedzi na zróżnicowane oczekiwania rodzin rolniczych i innych odbiorców doradztwa rolniczego, w ramach posiadanych kompetencji dążą do tego, aby udzielać im skutecznego wsparcia doradczego, edukacyjnego, informacyjnego i innowacyjnego. Wykonują też wiele zadań wynikających z realizowanej aktualnie przez Państwo polityki wobec wsi i rolnictwa, które mają pożądaną zmiany przyśpieszyć.

Na wsi maleje znaczenie produkcji rolniczej jako źródła dochodów rodzin rolniczych. Uruchomienie aktywności gospodarczej rolników w dziedzinach poza rolniczych napotyka wiele trudności w postaci braku kapitału, rynków zbytu, potrzebnej wiedzy i umiejętności, które zastępuje często ekonomiczny przymus.

W inicjowaniu i wspieraniu wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich Ośrodki Doradztwa Rolniczego współpracują z wieloma instytucjami i organizacjami. Działania te wspierane są przez naukę, zwłaszcza placówki naukowo-badawcze resortu rolnictwa i uczelnie rolnicze.

Bliska perspektywa integracji ze wspólnotami europejskimi sprawia, że również w skali lokalnej należy uwzględniać międzynarodowe uwarunkowania.

Integracja z Unią Europejską wymusi konieczność:

- przyswojenia europejskich standardów informacyjnych i planistycznych,
- przyjęcia standardów ekologicznych UE,

- podjęcia restrukturyzacji nie konkurencyjnych obszarów, działów i gałęzi gospodarki,
- zdolności do absorpcji transferów kapitału, technologii i usług z UE,
- zapewnienie lokalnych warunków życia, pracy i edukacji.

Integracja ze wspólnotami europejskimi wymusza przyspieszenia realizacji programu wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. Brak nowych miejsc pracy oraz możliwości alternatywnego zarobkowania ludności rolniczej uniemożliwia dalszy postęp w rolnictwie, obniżką kosztów produkcji, wzrost jakości produktów, sprostanie wymogom konkurencji międzynarodowej na rynkach krajowych i wszystkich rynkach zagranicznych. W tym procesie o bliższym i dalszym horyzoncie czasowym istotną rolę muszą odegrać inicjatywy lokalne.

Podstawą do opracowania programów regionalnych i lokalnych w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich mogą być centralne dokumenty planistyczne jak:

- Strategia dla Polski,
- Koncepcja Polityki Przestrzennego zagospodarowania kraju „Polska 2000 plus”
- Narodowa Strategia Integracji,
- Projekt strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski do 2010 roku,
- Założenia polityki społeczno-gospodarczej dla wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej,
- Rządowy Program Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- Średniookresowa strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Wszystkie te dokumenty opowiadają się jednocześnie za inną od dotychczasowej filozofii Państwa na rozwój wsi i rolnictwa. Oznacza to, iż muszą ze sobą współdziałać dwa procesy - modernizacja rolnictwa i wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

W strategiach rozwoju wsi i rolnictwa za nadrzędną uznaje się filozofię rozwoju zrównoważonego (koncepcja ekorozwoju).

Istnieje wiele definicji rozwoju zrównoważonego jednak każda z nich zmierza do takich elementów, które pozwolą na realizację programu pod warunkiem aby:

- był społecznie akceptowany,
- ekonomicznie uzasadniony,
- nie degradował środowiska naturalnego.

Warunkiem rozwoju regionalnego będzie więc program, który wykorzysta więzi kooperacji i partnerstwa między sektorami i objętymi jej zasięgiem społecznościami. Mobilizacja potencjału i zasobów może spowodować „efekt

kuli śniegowej”, żywiołowego przyrastania przedsięwzięć.

Zatem, jest potrzeba:

- stymulowania w gminach i regionach zmian strukturalnych,
- troski o środowisko naturalne u siebie i sąsiednich gminach,
- integracji działań gminy z zamierzeniami rozwojowymi ważniejszych podmiotów gospodarczych działających na jej terenie, planami restrukturyzacji sąsiednich gmin, województw, makroregionu, kraju,
- respektowania w pełni znaczenia aspektów ekonomicznych, przy zachowaniu jednak niezbędnej równowagi między koniecznością rozwiązań pro efektywnościowych, a innymi preferencjami społecznymi i ekologicznymi,
- pamiętanie o zasadzie, że kierunki rozwoju i sposoby ich realizacji powinny być zasobniejsze i ekoprzyjazne.

Ważnym dokumentem związanym z rozwojem obszarów wiejskich jest AGENDA-21. Jest to dokument końcowy Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i rozwój” przyjętym w Rio de Janeiro w czerwcu 1992r. Służyć on będzie realizacji koncepcji ekorozwoju świata i poszczególnych krajów na przełomie XX i XXI wieku.

Odpowiedzialnością za realizację zaleceń „AGENDY-21” obarczone zostały przede wszystkim Rządy, ustalające strategie ekonomiczne, plany i politykę państwa, ale dużą rolę odgrywać będą też organizacje międzynarodowe, organizacje pozarządowe społeczności lokalne i inne grupy społeczne.

Koncepcja ekorozwoju została przyjęta Uchwałą Sejmu RP z 10 maja 1991r. w postaci „Polityki ekologicznej państwa”. Dokument ten w zasadzie wspólny z zaleceniami AGENDY-21, jednakże konieczne jest dokonanie jego weryfikacji w nawiązaniu do dokumentów z Rio de Janeiro i podpisanych konwencji w sprawach ochrony środowiska w skali globalnej i europejskiej. Polityka ekologiczna powinna stanowić podstawę do sformułowania założeń polityki społeczno-gospodarczej Państwa, a zadanie to daleko wykracza poza kompetencje i możliwości resortu ochrony środowiska, stanowiąc faktyczne zadanie dla całego Rządu.

Innym ważnym dokumentem, który trzeba będzie już w niedalekiej przyszłości bardzo poważnie respektować są zalecenia Komisji d/s Ochrony Bałtyckiego Środowiska Morskiego. Zalecenie komisji Helsińskiej 7/2 przyjęte dnia 11.02.1986r. dotyczące działań zmierzających do zmniejszenia wydzielin z rolnictwa, akceptował nasz Rząd tym samym Polska jest sygnatariuszem Konwencji Helsińskiej.

Wypada wspomnieć, iż zgodnie z Artykułem 6 konwencji o Ochronie Środowiska Morskiego Obszaru Morza Bałtyckiego z roku 1974 (Konwencja

Helsińska), umawiające się strony zobowiązały się podjąć wszelkie stosowne działania dla zwalczania i minimalizowania osadzonych w ziemi skażeń środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego. Uwzględniając wzrost koncentracji składników odżywczych w środowisku morskim, które oddziałują negatywnie na ekosystemy, włącznie z eutrofizacją i zubożeniem, wyczerpywanie się tlenu.

Uznaje się zatem, wydzielinę z rolnictwa jako źródło skażenia środowiska morskiego przez składniki odżywcze. Chcąc ograniczyć skażenie, Komisja zaleca Rządowi Umawiających się Stron Konwencji Helsińskiej podjęcie stosownych działań zawartych w poszczególnych zaleceniach tzw. HELKOM -ach:

- Zalecenia Komisji Helsińskiej (HELKOM/9/3) przyjęte dnia 15.02.1988r. dotyczące działań zmierzających do zmniejszenia wydzielin składników odżywczych z rolnictwa,
- Zalecenia HELKOM-u 13/7 przyjęte 6.02.1992r. dotyczące ograniczenia ulatniania się amoniaku z miejsc składowania odchodów zwierzęcych,
- Zalecenia HELKOM-u 13/8 przyjęte 6.02.1992r. dotyczące ograniczenia ulatniania się amoniaku z pól na które zastosowano nawozy organiczne,
- Zalecenia HELKOM-u 13/9 przyjęte 6.02.1992r. dotyczące ograniczenia wymywania azotu, głównie azotanów, z użytków rolnych,
- Zalecenia HELKOM-u przyjęte 6.02.1992r. dotyczące ograniczenia wymywania fosforu oraz erozji,
- Zalecenia HELKOM-u 13/11 przyjęte 6.02.1992r. dotyczące ograniczenia obciążenia odpadami z gospodarstwa.

Rolnicy zarządzający gospodarstwami rolnymi, gdzie prowadzona będzie produkcja zwierzęca będą zmuszeni realizować ją zgodnie z Europejską Konwencją o Ochronie Zwierząt Hodowlanych. Została ona ogłoszona w Urzędowym Dzienniku Wspólnot Europejskich w dniu 17.11.1978r. z uwzględnieniem zmian ogłoszonych 11.12.1992r.

Warto w tym miejscu przytoczyć brzmienie paragrafu 1 rozdział 1 - ogólne zasady - "Niniejsza Konwencja będzie odnosić się do rozmnażania, hodowli, opieki i zakwaterowania zwierząt, w szczególności zwierząt z nowoczesnych systemów intensywnej hodowli. Dla celów konwencji słowo „Zwierzęta” będzie oznaczać zwierzęta rozmnażane lub hodowane dla celów produkcji żywności, wełny, skór lub futer lub dla innych celów rolniczych, łącznie ze zwierzętami produkowanymi jako wynik modyfikacji genetycznych lub nowatorskich związków genetycznych. Słowo „systemy intensywnej hodowli” będzie oznaczać metody hodowlane, w których zwierzęta są przetrzymywane w takich ilościach lub w skupieniu, lub w takich warunkach, lub na takich poziomach produkcyjnych, że ich zdrowie i dobro zależą od dbałości ludzkiej.”

Jak widać zanosi się na znaczne ograniczenia dla naszych hodowców.

W przyszłości będą musieli tym wymogom sprostać. W przeciwnym bądź przypadku przy powszechnym systemie identyfikacji nie będą mogli zbyć produktów zwierzęcych, które będą poddane tym rygorom.

Znaczne ograniczenia w obronie produktami zwierzęcymi na rynku UE i rynku światowym są dużym utrudnieniem dla naszego rolnika.

Wymogom tym może sprostać szybka jego modernizacja, jest to konieczny warunek aby utrzymać się na światowym rynku.

Potwierdzeniem niech będzie sytuacja polskiego mleczarstwa po wprowadzeniu nowej normy jakościowej na mleko surowe i kontrole przeprowadzone przez inspektorów sanitarnych UE.

Obstrżenia w procesach produkcji producenci rolni będą odczuwali coraz więcej. Z dniem 1.01.1999r. wprowadza się obowiązkową powszechną atestacją opryskiwaczy z częstotliwością co 2 lata. Producenci, którzy nie podporządkują się tym wymogom, zostaną pociągnięci do odpowiedzialności cywilnej.

Aktualna sytuacja sprawia, iż oczekiwania mieszkańców obszarów wiejskich w tym głównie rolników będą się zmieniały, tak będzie również funkcjonowało doradztwo. Funkcjonowanie doradztwa już nie rolniczego ale dla wsi i rolnictwa nabierze większego znaczenia.

Znane jest bowiem stwierdzenie, iż nakłady na jakiegokolwiek doradztwo stanowią znikomy ułamek środków, które muszą być później kierowane do społeczności jaka nie skorzystała z pomocy usług doradczych wcześniej a trzeba zakwalifikować ją do opieki społecznej.

Forma doradztwa w znacznym stopniu zależy od sposobu jego funkcjonowania z budżetu państwa lub ze środków rolników. Uwzględniając niskie dochody rolników i państwa w okresie transformacji gospodarki wydaje się, że obecnie w Polsce doradztwo rolnicze powinno mieć charakter publiczny, dostępne dla wszystkich rolników i przez nich zarządzane. Mała zasobność w środki finansowe skłania do racjonalnego gospodarowania nimi oraz poszukiwania instytucji i firm, które by je wspierały bądź przyjęły doradztwo specjalistyczne np. przemysł spożywczy. Inny rodzaj doradztwa będą prowadziły firmy usługowe i handlowe a także związki producentów-specjalistyczne o charakterze technologicznym.

Występuje już zapotrzebowanie na doradztwo socjalne i prawne, którym w przyszłości zajmą się prawdopodobnie organizacje rolników o charakterze społecznym (samorządowym) np. izby rolnicze.

Zasadne jest więc pytanie czym będzie zajmowało się w przyszłości doradztwo publiczne?. Będą to z pewnością zagadnienia związane z doradztwem ekonomicznym i socjalno-ekonomicznym. Wydaje się, iż doradztwo państwowe podejmie działania zmierzające do wprowadzenia naszych obszarów wiejskich w struktury Wspólnot Europejskich. Obowiązek zwiększenia konkurencyjności

naszego rolnictwa i zapewnienia godnej egzystencji mieszkańców wsi to powinność naszego Rządu.

W najbliższym okresie doradztwo publiczne dla wsi i rolnictwa musi zająć się:

- doradztwem rolniczym wynikającym z realizacji polityki rolnej w Polsce i krajach UE,
- doradztwem w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju wsi,
- doradztwem socjalno-ekonomicznym,
- doradztwem ekologicznym.

Głównym problemem doradztwa rolniczego jest dzisiaj modernizacja rolnictwa. Obejmuje ona procesy koncentracji obszarowej gospodarki rodzinnej, wzrostem skali produkcji gospodarstw i ich grup (grupy producenckie), produkcji artykułów o najwyższych standardach jakościowych, zmiany gałęzi produkcji, alternatywne dochody.

System doradztwa rolniczego i prawidłowe funkcjonowanie organizacji doradczych wymaga prawnego rozwiązania przez rząd i parlament, w tym również zasad jego finansowania. Polska jest jedynym krajem w Europie w którym doradztwo rolnicze nie posiada unormowań prawnych. Doradztwo publiczne unormowane jest prawnie w 94 krajach świata. O skuteczności doradztwa decyduje przygotowanie zawodowe rolników oraz kwalifikacje doradców. Wydaje się, że najważniejsze będzie tutaj określenie statusu doradztwa i doradcy. Wymagania wobec doradcy powinny wynikać z określenia dróg jego awansu i systemu doskonalenia zawodowego, a następnie oceny jego pracy w porównaniu do jego efektów oraz wykształcenia i umiejętności. Doradca może oczekiwać na sukces gdy:

- zna dokładnie sytuację społeczno-gospodarczą terenu który obsługuje,
- posiada odpowiednie predyspozycje i przygotowanie merytoryczne do pracy doradczej,
- umie pracować w zespole, co oznacza umiejętne zdefiniowanie problemu a następnie opracowanie programu doradczego i jego konsekwentna realizacja wg założeń,
- profesjonalną obsługą komputera w różnych opcjach + INTERNET,
- umiejętność samokształcenia,
- znajomość języków obcych.

Doradztwo rolnicze pełni rolę czynnika stymulującego dalszy rozwój polskiej wsi, wymaga jednak dużych nakładów oraz odpowiedniej strategii działania.

W okresie przygotowań do wejścia do Unii Europejskiej, istotne jest

zapewnienie wielofunkcyjnego rozwoju wsi i podniesienie poziomu rolnictwa w Polsce. Konieczne jest zapewnienie ustawicznego doskonalenia zawodowego kadry doradczej, zwiększenie liczby doradców, co umożliwi realizację zwiększonych zadań jakie stawia się przed doradztwem.

Zrestrukturyzowane doradztwo rolnicze podejmie próbę wspierania rolnictwa w obliczu konkurencji ze Wspólnotami Europejskimi. Założenia do Wspólnej Polityki Rolnej (CAP) na lata 2000-2006 zostały zawarte w dokumencie Agenda 2000. Określa ona zamierzenia dotyczące rynków zbóż, nasion oleistych, wołowiny, produktów mleczarskich i produktów z regionu Morza Śródziemnego.

Propozycje zmierzają do dalszego obniżenia cen interwencyjnych / dla zbóż o 20% od obecnej a wołowiny o 30% /, wprowadzie ma towarzyszyć wzrost dopłat bezpośrednich lecz nie zrekompensuje on strat rolników UE.

Zasadniczym celem wspólnej Polityki Rolnej będzie nadal zapewnienie godziwego poziomu życia mieszkańców obszarów wiejskich oraz stabilizacji dochodów rolniczych. W ramach Wspólnej Polityki Rolnej coraz większego znaczenia nabiera ochrona środowiska, wzrasta umocowanie producentów rolnych w zarządzaniu środowiskiem i ochroną krajobrazu. Założenia polityki rolnej na lata 2000-2006 zostały sformułowane w oparciu o pięć celów zawartych w Traktacie Rzymskim:

- podnoszenie produktywności rolnictwa w okresie wprowadzenia postępu technicznego, racjonalizacji produkcji i optymalizacji stosowania czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej,
- zapewnienie ludności rolniczej właściwych warunków życia, zwłaszcza poprzez zwiększenie dochodów osób czynnych zawodowo w rolnictwie,
- stabilizacji rynków,
- zapewnienie właściwego zaopatrzenia w produkty rolne,
- umożliwienie konsumentom zakupów żywności po rozsądnych cenach.